

Umarov Komiljon Mirzabdullayevich

Namangan davlat universiteti Kasb ta'limi kafedrasida katta o'qituvchisi

Nabiyev Akramjon Botirjonovich

Namangan davlat universiteti Kasb ta'limi kafedrasida mudiri, PhD, dotsent

МАКТАБ О'QUVCHILARI VA TALABALARDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISH

ANNOTATSIYA. Ushbu maqolada maktab o'quvchilari va talabalarda ekologik madaniyatni shakllantirish asoslari hamda atrof-muhitni muhofaza qilish tizimini takomillashtirish bo'yicha asosli taklif va tavsiyalar keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar. Maktab o'quvchilari, talabalar, ekologik madaniyat, atrof-muhit, rivojlantirish, shakllantirish.

Умаров Комилжон Мирзабдуллаевич

Старший преподаватель кафедры профессионального образования

Наманганского государственного университета

Набиев Акрамжон Ботиржонович

Заведующий кафедрой профессионального образования Наманганского

государственного университета, PhD, доцент

ЭКОЛОГИЯ У ШКОЛЬНИКОВ И СТУДЕНТОВ ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ

Аннотация. В данной статье приведены основы формирования экологической культуры у школьников и студентов, а также обоснованные предложения и рекомендации по совершенствованию системы охраны окружающей среды.

Ключевые слова. Школьники, учащиеся, экологическая культура, окружающая среда, развитие, формирование.

Umarov Komiljon Mirzabdullayevich

Senior Lecturer, Department of Professional Education,

Namangan State University

Nabiyev Akramjon Botirjonovich
Head of Department of Professional Education, PhD, associate professor,
Namangan State University

ENVIRONMENTAL IN SCHOOLCHILDREN AND STUDENTS CULTURE FORMATION

Annotation. This article cites the basics of the formation of ecological culture in schoolchildren and students, as well as reasonable proposals and recommendations for improving the Environmental Protection System.

Keywords. Schoolchildren, students, ecological culture, environment, development, formation.

KIRISH. So'nggi yillarda insoniyatning atrof-muhitga ta'siri bir necha muammolarni keltirib chiqarib, ushbu muammolar butun insoniyatga ta'sir qilib kelmoqda. Jamiyat rivojining hozirgi bosqichida atrof-muhit sohasidagi ta'lim masalasi alohida aniqliklarga ega. Shu munosabat bilan bolalarning birinchi yilidan zamonaviy maktabda atrof-muhit sohasidagi ta'limga e'tibor berish va ularga e'tibor berish kerak. Nega bunchalik zarur va buning sababi nima edi? Eng qiziqarli atrof-muhit ifloslanishi bilan bog'liq muammolarni o'z ichiga oladi. Bu ifloslangan havo, suv, tuproq. Va bu o'z navbatida, o'simliklarga, hayvonlarga, odamlarning sog'lig'iga halokatli ta'sir ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA. Tuproqning ifloslanishi kerammikatsiyalar (pestitsidlar) yordamida sodir bo'ladi. Tog'lar ko'payib, o'sib bormoqda. Erning irratsional ishlatilishi natijasida tuproq tugadi. Xavotirlanmang "sayyoramizdagi qo'shnilarimiz haqida tashvishlanmoqda - bu ikki diniy zulmni boshdan kechirayotgan o'simliklar va hayvonlar: Birinchidan, yashash joylarini yo'q qilish va ifloslanish; Ikkinchidan, odamdan to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ostida. Natijada, ko'plab turlar yer yuzidan g'oyib bo'ldi. Va shunga qaramay, bu minimal ma'lumotnomada maktab o'quvchilarining ekologik ta'limi, uning qarori bugungi kunda o'qituvchilar pedagogik haqiqatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lishi kerakligini ko'rsatadi. Jamiyat va tabiiy muhitning o'zaro ta'siri

ahamiyati bolalarda tabiatga mas'uliyatli munosabatni shakllantirish vazifasini ta'minladi. O'qituvchilar va ota onalar maktab o'quvchilarini tabiatdagi xulq-atvor qoidalariga ko'ra bilish muhimligini bilishadi. Talabalarning ekologik bilimi shunchalik tez boshlangan, uning pedagogic ijrosi ham bo'ladi. Shu bilan birga, bolalarning o'quv va darsdan tashqari faoliyatining barcha shakllari va turlari yaqin munosabatlarda bo'lishi kerak [1].

Ta'lim va ma'rifiy vazifalar asta-sekin aniqlanadi [2]:

- ekologik bilimlarni chuqurlashtirish va kengaytirish;
- ekologik faoliyat paytida maktab o'quvchilarining kognitiv, ijodiy, jamoat faoliyatini rivojlantirish;
- tabiatga boshlang'ich ekologik qobiliyat va ko'nikmalarni - xulq-atvor, kognitiv, konvertatsiyani o'rnatish;
- ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish (ko'tarish).

Nima ta'lim berish kerak? Maktabda mavjud bo'lgan bilimlarning umumiy tarkibi nimada? Yosh maktab o'quvchilarining ekologik tayyorgarligiga nima talablar bor? Qanday qilib ta'lim berish kerak? Ish turlaridan biri – tabiatga ekskursiyalar. Afsuski, ko'pchilik bolalar tabiat haqida juda cheklangan, iste'mol g'oyalari bilan maktabga kelishadi. Bolalarning qalblarini hayratda qoldiradigan, rang-barang va noyob tabiat olamini ochish uchun uzoq va qiyin yo'l mavjud. Ekskursiyadan oldin kirish paytida kirish paytida o'qituvchilarning savollari, bularning barchasi bolalarning diqqatini atrofdagi tabiatga jalb qilishi kerak. Texnologiyalar darslarida tabiatga bo'lgan muhabbat saboqlari davom etmoqda, chunki bola haykalni qazib olish, ekskursiya paytida ko'rgan o'simliklarni yoki hayvonlarni jalb qiladi. Fikrlash jarayoni va his-tuyg'ularning paydo bo'lishi doimiy bo'lishi kerak. Badiiy so'z, rasm va musiqiy ishlar olib boriladigan o'quv mashg'ulotlarida bolalar ijodiy fikrlash, badiiy didni rivojlantiradilar, bu atrofdagi hamma narsa o'zaro bog'liqlikdir. Olingan bilim amaliy masalalarda tuzatilishi kerak. Bola o'simlik ekish va o'stirish mumkin bo'lgan maktabda maktabda fitna mavjud emas, shuning uchun uy-joylar bu vazifani hal qilishga yordam beradi. Ularning o'qishlari kognitiv faoliyat, kuzatish, mustaqillik, mehnatsevarlik

faoliyatini rivojlantiradi. Atrof-muhitga ta'lim olib borish, tabiatning, hayvonlarga, tabiat hodisalari, tabiatni va o'simliklarga g'amxo'rlik qilish, o'simliklarni va hayvonlarga g'amxo'rlik qilish, muhabbat, ehtiyotkorlik va g'amxo'rlikni kuchaytirish, o'simliklar va hayvonlarga g'amxo'rlik qilish, o'simliklar va hayvonlarga g'amxo'rlik qilish, uni ta'minlashga intilish Bolalar shunchaki o'ylash, iste'molchilar va g'amxo'rlik, o'z ona yurtlari egalarining egalari. Tabiat ta'limi kursini o'rganishda asosiy ekologik vakolatxonalar va tushunchalarni shakllantirish. Ekologik ta'lim va ta'lim muammosi mavjud bo'lib, jamiyatning rivojlanishi davomida mavjud bo'ladi. Agar biron bir narsa bolalarni tarbiyalashda jiddiy bir narsa o'tkazib yuborilsa, unda bu bo'shliqlar keyinroq paydo bo'ladi va e'tiborga olinmaydi. Atrof-muhit ta'limining maqsadi va maqsadlarini belgilashda o'quv jarayonining mazmunini aniqlash imkonini berdi. Axborotlashtirish, tendentsiyalar va shakllarning mohiyatining mohiyatining asosiy bosqichlari ajratib qo'yilgan. Har bir shakl uchun samaradorlikning asosiy mezonlari ajratilgan: ommaviy, barqarorlik, ekologik bilimlarni qo'llash qobiliyati. Ekologiyaning eng mashhur uskunalari ekskursiyalardir. Ular bizga tabiiy aloqalarni va o'rganishni rivojlantirishning asosiy bosqichlarini aniqlashga imkon beradi. Zamonaviy dunyoda ekologik madaniyat tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda, chunki bu jamiyatning eng muhim muammolaridan biri bo'lib, uni kelgusida mavjudligini aniqlaydi.

Tabiat boyliklardan oqilona foydalanish va atrof-muhitni muhofaza qilishda umumta'lim maktablarining muhandis pedagog jamoasi muhim ro'l o'ynaydi. Uzlüksiz ekologik tarbiyani berish quyidagi bosqichlarda amalga oshirish maqsadga muvofiq [3]

1-bosqich. Mahallalarda ekologik ta'lim:

2-bosqich. Oilada va maktabgacha ta'lim muassasalarida ekologik ta'lim;

3-bosqich. Maktab, akademik litsey, kasb-hunar kollejlarida ekologik ta'lim;

4-bosqich. Oliy o'quv yurtlaridagi ekologik ta'lim;

5-bosqich. Oliy ta'limdan keyingi bosqichi kadrlarni qayta tayyorlash va muntazam ravishda malakasini oshirib borishda ekologik ta'lim.

NATIJAR VA MUHOKAMA. Bizning fikrimizcha, ekologik ta'lim nazariyasini ko'rib chiqish uning mazmunini aniqlashdan boshlanishi kerak. Biz ekologik ta'lim ekologik va axloqiy ma'rifatning ajralmas qismidir, deb hisoblaymiz. Shuning uchun, ekologik ta'lim ostida biz ekologik ong va xatti-harakatlarning tabiat bilan uyg'unligini tushunamiz. Ekologik bilimlar va e'tiqod atrof-muhit ongini shakllantirishga ta'sir qiladi. Ekologik tarbiya albatta ekologik bilim asosida shakllanadi, lekin u o'ziga xos xususiyatlarga ham ega. Ekologik tarbiya insonda tabiatga nisbatan to'g'ri, oqilona munosabatni shakllantirish masalasi ustida ish olib boradi va o'z oldiga talabalarda ekologik madaniyatni shakllantirishdek maqsadni qo'yadi. Muammoning mohiyatini ko'rib chiqsangiz, aksariyat ekologik falokatlarning odamlarning aybi bilan sodir bo'lishini anglashingiz mumkin, demak, uni to'xtatish faqat bizning kuchimizda [4].

XULOSA. Erta bolalikdan boshlab biosferani saqlab qolish muammosidan hech kim chetda qolmasligi uchun tabiatga muhabbatni singdirish va ekologik madaniyatni tarbiyalash zarur. Ota-onalar va bolalar bog'chasi o'qituvchilari bolalar bilan, o'qituvchilar esa maktabda ishlashlari kerak. Sayyoramizning kelajagi ularning bolalar uchun ekologik ta'limni qanday olib borishiga bog'liq. Ekologik ta'lim jarayonida nafaqat maktabda va sinfdan tashqari ishlarda, balki uyda ham turli shakl va usullardan foydalanish muhimdir. Shuni esda tutish kerakki, ota-onalar o'z farzandlariga o'rnak ko'rsatdilar, ya'ni oddiy qoidalar (ko'chada axlat tashlamang, hayvonlarni o'ldirmang, o'simliklarni yig'mang, subbotniklar o'tkazing) bolalarni uyda o'qitish, ularga o'zlarining xulq-atvorlarini yaxshi namunalarini ko'rsatish. Ekologik ta'limning turli shakllari va usullarining birlashishi sayyoramiz farovonligi bog'liq bo'lgan jamiyatning vijdonli va mas'uliyatli a'zolarini shakllantirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Uz.birmiss.com

2. Haydarov Q., Nishonov S. Tabiatshunoslik asoslari va bolalarni atrof – tabiat bilan tanishtirish. T.1992 y.
3. Ergashev A., Ergashev T. Ekologiya, Biosfera va tabiatni muhofaza qillish. T., 2005 y.
4. Atamirzaev A., Kayumov A. ekologiya.- Ekonomika va statistikasi